

Pregled moralnih osobina osobnosti

Ante VUKASOVIĆ

Suvremena moralna kriza, utilitarističko i hedonističko shvaćanje života, zanemarenost i obezvrijeđenost etičkih vrijednosti, nepojmljivi i nezapamćeni zločini prema ljudima i narodima – aktualiziraju razmišljanja o čovjeku i njegovoj čovječnosti, o humanizmu homo humanusa, o čovjeku kao utjelovljenju dobra i o čovjeku-zvijeri, o moralnim i nemoralnim ljudima. Sve to upućuje na potrebu poznavanja ljudskih svojstava, osobina ili kvaliteta.

U životu susrećemo dobre i zle ljude. Dobri se odlikuju dobrim, a zli prepoznaju po lošim moralnim osobinama. Moralne osobine mogu, dakle biti dobre, pozitivne i poželjne, ali i loše, negativne i nepoželjne. Uz svaku pozitivnu osobinu ili ljudsku kvalitetu možemo naći i njoj protivan negativni oblik ili negativno svojstvo. Smisao i vrijednost neke pozitivne moralne osobine potpunije ćemo doživjeti ako upoznamo i svojstva ili postupke koji je negiraju. Upoznavanje laži u svoj njezinoj ružnoći omogućuje potpunije doživljavanje vrijednosti i ljepote istine. Ukratko, upoznavanje pozitivnih i negativnih moralnih svojstava potrebno je i zato da bismo ih dobro razlikovali u životu, ali i zato da bismo ih potpunije shvaćali i doživljavali.

Zbog toga smo izradili pregled moralnih osobina u kojem su uz dobre, poželjne navedene i loše, nepoželjne osobine. Prezentirane su u parovima. Najprije se govori o pozitivnoj osobini, a zatim i o odgovarajućem negativnom svojstvu. Da se lakše uoče, tekst pozitivnih osobina tiskan je naprijed, izvučen, a tekst negativnih svojstava je uvučen za nekoliko grafičkih znakova. Usporednim prikazivanjem a time i upozoravanjem i na nepoželjne moralne osobine, želimo obratiti pozornost i na ona moralna svojstva koja u životu, a poglavito u odgojnom radu, treba potiskivati i zamjenjivati ih pozitivnim kvalitetama.

Radi bolje preglednosti sve osobine su, prema srodnosti, raspoređene u devet skupina: vladanje sobom, odnos prema drugom čovjeku, spolni, bračni i obiteljski odnosi, smisao za zajednicu, odnos prema domovini, prema drugim narodima, prema radu, prema materijalnim i kulturnim vrednotama i, naposljetku, važnija obilježja osobnosti i karaktera.¹

1 Ovakav pregled pod nazivom »Inventar moralnih osobina« upotrebljen je u mom istraživanju moralnih kvaliteta učenika. Vidi moju knjigu: *Moralne kvalitete naših učenika*, Radovi Zavoda za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, sv. 11, Izdavački zavod JAZU, Zagreb 1977, str. 307-323.

I. Vladanje sobom (osobna discipliniranost)

ČISTOĆA

Smisao za čistoću tijela, odijela, stana, okoliša u kome živimo, npr. učenik koji je uvijek čist i pazi na čistoću stvari i okoliša u kome se kreće.

NEČISTOĆA

Nedostatak smisla za čistoću i neodržavanje čistoće.

UREDNOST

Održavanje reda: uredan način života, uredno održavanje svojih stvari, smisao za točnost, pridržavanje određenog rasporeda, npr. dnevnog rasporeda rada, odmora, učenja, igre, spavanja i sličnih djelatnosti.

NEUREDNOST

Nepoštovanje reda, nepridržavanje određenog rasporeda, neuredan način života, nemarnost, neurednost, zapuštenost, zbrkanost.

SKROMNOST

Neuvličavanje osobnih i priznavanje tuđih zasluga, nenametljivost, samodricanje, samokritičnost, npr. učenik koji je vrijedan i postiže dobre rezultate, ali se ne hvali nego mirno i tiho radi.

OHOLOST

Umišljenost, težnja za slavom, nadutost, bolesne ambicije, samoljublje, samouvjerenost, hvalisavost, nesamokritičnost, nametljivost, uobraženost.

RAZBORITOST

Duševna ravnoteža, stegovnost, promišljenost, odmjereno, metodično, staloženost, sabranost, opreznost, obazrivost, strpljivost, samokontrola; najprije se dobro promisli pa tek potom pristupa ostvarivanju nekog nepoznatog zadatka.

NERAZBORITOST

Nerazložnost, neodmjereno, nestaloženost, nesabranost, neopreznost, neobazrivost, raspaljivost, razdražljivost, nepažnja, brbljivost, nediscipliniranost.

UMJERENOST

Trijeznost, suzdržljivost, samosvladavnje i odgovornost u jelu, piću, pušenju, spolnim odnosima, zabavama i uopće u tjelesnim, senzualnim potrebama i nasladama; umjeren je onaj tko zna pravu mjeru te izbjegava krajnosti i pretjerivanja.

NEUMJERNOST

Nesuzdržljivost u jelu, piću, pušenju, spolnim odnosima i zabavama; nezasitnost, lakomost, pohlepnost, proždrljivost, raspuštenost, pijančevanja, kicošenje, strast za kartanjem, seksualna strast i druge.

STRPLJIVOST

»Sve u svoje vrijeme«, bez užurbanosti i nepromišljenosti, dobro postavljanje i predviđanje, dobra organizacija, čekanje povoljnih uvjeta svladavanja i uklanjanje teškoća u rješavanju problema, postupno ali sustavno i dosljedno kretanje prema postavljenom cilju.

BRZOPLETOST

Nesposobnost postupnog rješavanja problema i prevladavanje neočekivih zapreka i teškoća, nesposobnost odgađanja realizacije postavljenog cilja ili namjere za poslije; naglost, nestrpljivost, neorganiziranost, nepromišljenost.

KULTURNO PONAŠANJE

Uvažavanje moralnih, običajnih i zakonskih normi, stavova, dužnosti i obveza u svim situacijama neovisno o tome postoji li kontrola ili ne postoji; uljudnost prema roditeljima, starijima, nastavnicima, odgajateljima, uslužnost prema drugima osobama.

NEKULTURNO PONAŠANJE

Antisocijalno i izazovno ponašanje, nepoštovanje moralnih, običajnih i zakonskih normi; neposlušnost, svojeglavost, drskost, avanturizam, netaktičnost, psovanje, huliganstvo.

II. Odnos prema drugom čovjeku

ULJUDNOST

Poštovanje drugih osoba, pažljivost, uslužnost, nježnost, uvažavanje, diskretnost, brižljivost, taktičnost, razumijevanje, suosjećanje, profinjenost, uljudnost; takt i finoća u međuljudskim odnosima, npr. prema roditeljima odgajateljima, starijima, nemoćnima, ženama i svakom drugom čovjeku; prijaznost, ljubaznost, zahvalnost prema drugim ljudima, npr. učenik koji ustupa mjesto starijima, pruža pomoć bolesnima, pozdravlja starije i poznanike, ne upada drugima u riječ, pazi na svoje izražavanje i sl.

NEPRISTOJNOST

Neuvažavanje normi ponašanja, nedostatak osobne kulture, hladnoća, netaktičnost, grubost, neotesanost, drskost, brutalnost, nezahvalnost; omalovažavanje drugih osoba, bezobzirnost, vulgarnost, besramost, neuljudnost.

SUSRETLJIVOST

Prirodnost, otvorenost i toplina u međuljudskim odnosima, dobrota i blagost, plemenitost i srdačnost; npr. učenik koji je uvijek spreman pomoći drugim ljudima u bilo kojoj životnoj situaciji.

NESUSRETLJIVOST

Zatvorenost i hladnoća u međuljudskim odnosima, tajnovitost, dvoličnost, licemjerje, perfidnost.

DOBRONAMJERNOST

Spremnost za pomoć, dobroćudnost, naklonost, podnošljivost, gostoljubivost, brižljivost, uslužnost, darežljivost; dobronamjeran je onaj iz koga »zrači« dobrota.

ZLONAMJERNOST

Nedostatak plemenitosti, zloradost, zavist, ljubomora, zajedljivost, nepodnošljivost, gramzivost.

NESEBIČNOST

Pošteno djelovanje bez obzira na osobni dobitak, uspjeh ili posljedice; uvažavanje i poštovanje drugih osoba, neproračunatost, kolegijalnost, korektnost; osoba koja nije pohlepna i ne prisvaja sve sebi nego cijeni i tuđe interese i potrebe.

SEBIČNOST

Koristoljublje, proračunatost, špekuliranje, karijerizam, podmitljivost, iskvarenost novcem, parazitizam.

POUZDANOST

Dosljedno održavanje zadane riječi, povjerljivost, odanost, vjernost, privrženost, odgovornost, npr. osoba u koju možemo imati puno povjerenje.

NEPOUZDANOST

Neodgovornost, nesavjesnost, vjerolomstvo, provokativnost, potkazivanje, ucjenjivanje, izdaja.

ISKRENOST

Ljubav prema istini, istinoljubivost; prirodan, otvoren, jednostavan, pristupačan i pošten odnos prema ljudima, prijateljima, npr. prijatelj koji voli istinu, nikada ne laže nego nam pristupa otvoreno, ljudski s povjerenjem.

NEISKRENOST

Lažljivost, prijevara, licemjerje, ogovaranje, klevetanje, pretvaranje, ulizivanje, podmuklost, dvoličnost, hvalisanje, lažno svjedočenje.

KOMUNIKATIVNOST

Brza prilagodljivost i pronalaženje zajedničkog rječnika s drugim osobama; želja za suradnjom i dobrim susjedskim odnosima, težnja za slogom, shvaćanje tuđih želja i potreba.

ZATVORENOST

Izoliranost, neprilagodljivost, nedostatak smisla za dijaloge i suradnju, svadljivost.

PRIJATELJSTVO

Međusobno razumijevanje i poštovanje, pozornost, suradnja i potpomaganje, povjerenje, kolegijalnost i privrženost, odanost i prijateljska vjernost.

NEDOSTATAK SMISLA ZA PRIJATELJSTVO

Nedostatak spremnosti da se pomogne drugima, nedostatak povjerenja u ljude, nedostatak kolegijalnosti i privrženosti prijatelju.

ČOVJEČNOST

Ljubav prema čovjeku, povjerenje u čovjeka, njegove snage i mogućnosti; dobrotu, dostojanstvenost, uzajamna pomoć i solidarnost među ljudima.

NEČOVJEČNOST

Loš odnos prema ljudima, bezosjećajnost, surovost, nasilje, nemilosrdnost, okrutnost, krvoločnost.

III. Spolni, bračni i obiteljski odnosi

ČEDNOST

Povučenost u odnosu prema intimnom životu; čestitost, skromnost, nenametljivost i suzdržljivost u intimnim očitovanjima pred drugim osobama ili na javnim mjestima.

BESTIDNOST

Izazovno ponašanje i odijevanje, besramnost i netaktičnost u vanjskim očitovanjima ljubavi, egzibicionizam, ljubljenje, grljenje i druga intimna očitovanja pred drugim osobama – na ulici, u parkovima, tramvajima, autobusima, lokalima, i sl.

SPOLNA SUZDRŽLJIVOST

Vladanje sobom i u spolnim odnosima, poštovanje voljene osobe, prihvatanje razumnih ljudskih shvaćanja i potiskivanje nagonskog života.

SPOLNA RASPUŠTENOST

Prenaglašenost spolnog nagona u životu čovjeka, pojedinac gotovo sve podređuje zadovoljenju tog nagona; nagonski život vlada čovje-

kom, nedostatak istinske ljubavi, spolna nesuzdržljivost, rasklašenost, prostitucija.

POŠTENJE U LJUBAVI I SPOLNOM ŽIVOTU

Iskrenost, vjernost, poštovanje osobnosti i dostojanstva voljene osobe, taktičnost, međusobno povjerenje, samosvladavanje, odanost, postojanost, odgovornost.

NEPOŠTENJE U LJUBAVI I SPOLNOM ŽIVOTU

Neiskrenost, nevjernost nepoštovanje, omalovažavanje, nedostatak ljubavi, odnos iz interesa, snošaj iz interesa, ravnodušnost, neodgovornost, pokvarenost, silovanje, krvni razvrat, perverzija, cinizam u spolnim odnosima.

ČESTITOST U BRAČNOM ŽIVOTU

Uzajamna ljubav i poštovanje bračnog druga, respektiranje njegove osobnosti i dostojanstva; prijateljstvo u braku, međusobno razumijevanje i povjerenje, uzajamna ravnopravnost, pozoran odnos, potpomaganje, odgovornost i vjernost u braku.

NEČESTITOST U BRAČNOM ŽIVOTU

Nedostatak ljubavi, respektiranja i poštovanja bračnog druga, međusobno nerazumijevanje i nepovjerenje, neravnopravnost, nedostatak pozornosti, takta i pomoći, lakomislen i neodgovoran ulazak u brak i odnos prema njemu, brak zbog interesa, napuštanje djece i brige o njima, bračna nevjernost.

LJUBAV I POŠTOVANJE OBITELJI

Poštovanje obitelji i svih njezinih članova, uzajamna ljubav, razumijevanje i pomoć, pozornost i odgovornost, povjerenje i privrženost, poštovanje roditelja, ljubav prema braći i sestrama, briga za djecu, poštovanje predaka, intimna emocionalna povezanost.

NEDOSTATAK OBITELJSKE LJUBAVI

Omalovažavanje i nepoštovanje obitelji i njezinih članova, nedostatak ljubavi, razumijevanja, pozornosti, povjerenja, odgovornosti, suradnje, privrženosti i topline; nepoštovanje roditelja, nezahvalnost, nebriga za djecu, ravnodušnost, grubost, ismijavanje, vrijeđanje roditelja ili djece, braće, sestara, i drugih članova obitelji.

IV. Smisao za zajednicu

PRILAGODLJIVOST

Sposobnost prilagođivanja drugima strpljivost, snošljivost, popustljivost, pomirljivost, velikodušnost, uvažavanje tuđih prava i potreba, poštovanje

sugovornika, npr. učenik koji se brzo prilagođava novoj sredini, brzo uspostavlja kontakte, i nalazi nove prijatelje.

NESNOŠLJIVOST

Neprikladnost, nesnošljivost, nepopustljivost, zagrižljivost, nepomirljivost, sitničavost, zajedljivost, kapricioznost, svadljivost, nepriznavanje tuđih želja, prava i zasluga, izbjegavanje ljudi.

DRUŽEVNOST

Pozitivan odnos prema drugim ljudima, vjera u čovjeka, mogućnosti njegova usavršavanja i moralnog uzdizanja, osjećaj bratstva među ljudima, potreba za društvenim kontaktima, težnja za suradnjom, slogom, zajedničkim životom i radom.

NEDRUŽEVNOST

Negativan odnos prema drugim ljudima, nepovjerenje u čovjeka, njegov moralni lik i njegove mogućnosti, nedostatak potrebe za društvenim kontaktima, slogom, suradnjom, zajedničkim životom i radom; nepodnošljivost, intriganstvo, pakost, zloba, surovost, lažni humanizam.

PRIVRŽENOST ZAJEDNICI

Osjećaj pripadnosti određenoj zajednici, solidarnost prema njoj, prihvaćanje i poštovanje njezinih dužnosti i obaveza, suosjećanje s njom, čuvanje zajedničkih interesa, podčinjavanje tim interesima, nepretpostavljanje osobnih interesa interesima zajednice, npr. privrženost razrednoj ili školskoj zajednici.

NEDOSTATAK OSJEĆAJA ZA ZAJEDNICU

Individualizam, egoizam, samoljublje, karijerizam, pretpostavljanje osobnih interesa zajedničkim interesima.

DEMOKRATIČNOST

Prihvaćanje i priznavanje demokratskih prava i slobode za sve građane i narode, respektiranje tuđih stavova i mišljenja, prihvaćanje odluka većine, ali i čuvanje dostojanstva pojedinca u zajednici da bi mogao djelovati kao slobodan čovjek; težnja za slobodom, jednakošću i ravnopravnošću, vjera u napredak čovječanstva.

NEDEMOKRATIČNOST

Neprihvaćanje i nepriznavanje demokratskih prava i slobode za sve građane i narode, ignoriranje tuđih želja i potreba, stavova i mišljenja, težnja za neravnopravnošću, svojevljnošću, privilegiranošću, podčinjavanjem i ugnjetavanjem; nejednakost, nepriznavanje kritike, zloupotreba vlasti, diktatura, tiranija.

SOCIJALNA ZRELOST

Društvena angažiranost, aktivnost i čestitost, demokratsko opredjeljenje, slobodarske težnje, protivljenje dogmatizmu, formalizmu, oportunističkomu, komformizmu, kultu ličnosti, pragmatizmu i svakom drugom narušavanju čovjekove slobode i ponižavanju njegova dostojanstva, pravilan i taktičan odnos prema ljudima drugih svjetonazora i uvjerenja.

SOCIJALNA NEZRELOST

Društvena pasivnost, politička reakcionarnost, nečasni postupci, skepticizam, nepravilni odnosi prema ljudima nesposobnost da se misli »svojom glavom«, da se bori za ciljeve, ideale, napredak i usavršavanje čovječanstva, fatalno podređivanje danim uvjetima, »sudbini«, nesamostalnost, ovisnost o drugima.

V. Rodoljublje (odnos prema domovini)

NACIONALNI PONOS

Osjećaj nacionalne pripadnosti, privrženosti, odanosti i vjernosti svome narodu i domovini; nacionalna svijest, gordost, briga za nacionalnu slobodu i suverenitet; poštovanje i čuvanje povijesti svoga naroda, njegovih naprednih tradicija, postignuća, materinskog jezika i kulture.

NEPOŠTOVANJE NARODNOSTI

Nezainteresiranost za narodnu stvar, nedostatak nacionalne svijesti i gordosti, nepoštovanje narodne povijesti, spomenika, postignuća, tradicije, jezika i kulture.

LJUBAV PREMA DOMOVINI

Ljubav prema svome narodu, njegovoj prošlosti i sadašnjosti, prema svome zavičaju, rodnoj grudi, njezinim ljepotama i bogatstvima; rodoljublje (domoljublje).

RAVNODUŠNOST PREMA DOMOVINI

Nedostatak osjećaja za svoj narod, svoju rodnu grudu, otuđenost, gubitak domoljubnog ponosa, ravnodušnost prema uvredama, klevetama i eksploataciji domovine.

ŽRTVOVANJE ZA DOMOVINU

Odanost svojoj domovini, vjernost i privrženost njezinim idealima, spremnost da se brane interesi, sloboda i čast svoje domovine, podnošenje i najvećih žrtava za domovinu.

IZDAJA DOMOVINE

Odbojnost prema svojoj domovini, izbjegavanje obavljanja rodoljubnih dužnosti, služenje tuđim interesima, neprijateljima svoje domovine, nacionalna izdaja, odmetništvo.

VI. Odnos prema drugim narodima

PRIHVAĆANJE RAVNOPRAVNOSTI NARODA

Pozitivan odnos prema svim narodima, uzajamno razumijevanje i poštovanje, prijateljstvo, bratstvo i suradnja, jednakost i ravnopravnost.

NEPRIHVAĆANJE RAVNOPRAVNOST NARODA

Težnja za dominiranjem svog naroda, za podčinjavanjem drugih naroda, težnja za gospodarskim, kulturnim ili bilo kojim drugim izrabljivanjem i podčinjavanjem.

MEĐUNARODNO RAZUMIJEVANJE I TOLERANCIJA

Pozitivan odnos prema našim susjednim i ostalim miroljubivim narodima, prema svemu što je napredno, humano, ljudsko; priznavanje svakom narodu zasluga i njegova doprinosa čovječanstvu, svijest o pripadnosti ljudskoj zajednici.

NACIONALNA OGRANIČENOST

Nesnošljivost, rasizam, šovinizam, ograničenost pogleda, težnja za izrabljivanjem i podčinjavanjem drugih naroda, negiranje njihovih zasluga i postignuća.

POZITIVAN ODNOS PREMA

DEMOKRATSKIM SNAGAMA U SVIJETU

Podrška nastojanjima za ravnopravnošću i suverenitetom svih naroda i zemalja, a protiv svakog nepriznavanja, ugnjetavanja, nacionalne, vjerske ili rasne diskriminacije, protiv svake ovisnosti i neravnopravnosti naroda.

PODRŠKA POLITICI IZRABLJIVANJA

Stavljanje u službu zavojevača, a protiv nastojanja za ravnopravnošću i suverenitetom svih naroda i zemalja; služenje ugnjetavanju, nacionalnoj, vjerskoj ili rasnoj diskriminaciji; gušenje slobode, tlačenje.

VII. Odnos prema radu (*radni moral*)

RADNA SAMOSTALNOST

Težnja za aktivnošću, dinamičnošću, brižljivošću, energičnošću, posjedovanje radnih sposobnosti, usmjerenost cilju, pronicavost, snalažljivost, svrshodnost, težnja za originalnošću i usavršavanjem rada, visoka proizvodnost, npr. učenik koji samostalno obavlja sve svoje zadatke ne očekujući i ne tražeći pomoći drugih učenika, roditelja ili nekih trećih osoba.

NESAMOSTALNOST U RADU

Ovisnost, povodljivost, radna nesposobnost, nesnalažljivost, nespretnost, pasivnost, oklijevanje, lijenost, kolebljivost, mlitavost, tvrdoglavost.

SNALAZLJIVOST

Sposobnost da se uvijek nađe izlaz i najprikladnije rješenje; obaviještenost, inicijativnost, dosljednost, djelotvornost, spretnost, praktičnost.

NESNALAZLJIVOST

Nespretnost, pomanjkanje duha, umišljenost, smušenost, nedostatak inicijative.

EKONOMIČNOST

Brižljiv i štedljiv odnos prema radu, materijalu i sredstvima za rad; radna disciplina, planiranje, dobra organizacija rada, spretnost, umijeće i poduzetnost u radu, racionalno iskorištavanje snaga i sredstava, materijala i vremena.

NEEKONOMIČNOST

Nebriža, nedostatak radne discipline, nedostatak odgovornosti, nepažljiv odnos, rasipništvo.

RADNA POŽRTVOVNOST

Osjećaj dužnosti i odgovornosti, zalaganje i samoodricanje u radu, npr. učenik koji ne žali truda da bi postigao dobre rezultate u učenju ili nekom drugom radu.

NEPOŽRTVOVNOST U RADU

Nezalaganje, neodgovornost, nedostatak osjećaja dužnosti.

MARLJIVOST

Predanost svome poslu, pozitivan odnos prema radu, radost kad se ostvare odgovarajući rezultati, dobra i kvalitetna realizacija radnih zadataka, ispunjavanje obveza u skladu s mogućnostima, npr. učenik koji izvršava zadatke koji mu se zadaju, koji se priprema za nastavu, redovno je posjećuje, savjesno piše i obavlja domaće zadaće, zalaže se u radu.

NEMARNOST

Lijenost, skitnje, parazitizam, besposličenje, izbjegavanje radnih obveza, nezalaganje u radu.

SAVJESNOST U RADU

Dobar odnos prema radnim obvezama, usavršavanje rada, povećavanje proizvodnosti, poboljšavanje kvalitete, protivljenje lijenosti, neodgovornosti, zabušavanju, parazitizmu; točnost, brižljivost, čestitost, sustavnost,

radna disciplina; shvaćanje rada kao vrela života, odgovoran odnos prema radnim zadacima i obvezama.

NESAVJESNOST U RADU

Loš odnos prema radu, lijenost, ravnodušnost, kruhoborstvo, šarlatanstvo, nepažnja, površnost, škrtost, nemarnost, nezalaganje, zabašavanje, zakašnjavaње, bježanje s posla, neodgovoran odnos, nečestitost.

ODGOVORNOST

Osjećaj dužnosti i odgovornosti, preuzimanje odgovornih zadataka i njihovo respektiranje, serioznost u radu, kritičan odnos i strogost prema sebi i drugima, osobnim i tuđim postupcima, npr. osoba za koju smo sigurni da će svaku preuzetu zadaću uspješno ostvariti.

NEODGOVORNOST

Lakomislenost, neozbiljnost, nekritičnost, pomanjkanje osjećaja dužnosti i odgovornosti, ignoriranje radnih obveza; ravnodušnost prema nemaru, škartu, parazitizmu, štetočinstvu, briga samo o svojoj zaradi a ne i o rezultatima rada.

VIII. Stavovi prema materijalnim i kulturnim vrednotama

ADEKVATNO VREDNOVANJE MATERIJALNIH DOBARA

Težnja za poboljšanjem materijalnih uvjeta života, ali i za oživotvorenjem viših kulturnih i etičkih vrijednosti; materijalna dobra su čovjeku prijeko potrebna za život, ali ne bi smjela postati najvažnija ili jedina svrha života.

PRECJENJIVANJE ILI PODCJENJIVANJE MATERIJALNIH DOBARA

Pretpostavljanje materijalnih dobara svim drugim vrednotama – egoizam, nebiranje sredstava u težnji da se prigrabi što više dobara ili preziranje, omalovažavanje i neodgovorno uništavanje dobara.

POZITIVAN ODNOS PREMA IMOVINI

Brižan odnos prema osobnim, tuđim i društvenim materijalnim dobrima, jer su ta dobra proizvodi ljudskoga rada i prijeko su potrebna čovjeku u životu, npr. učenik koji čuva svoje stvari, stvari svojih kolega i školske stvari.

NEGATIVAN ODNOS PREMA IMOVINI

Neodgovoran odnos prema materijalnim dobrima uopće, potkradanje privatne i društvene imovine.

BRIGA ZA ZAJEDNIČKU IMOVINU

Briga za opća dobra, čuvanje zajedničke imovine, pozitivan odnos prema društvenoj svojini i vrednotama, npr. čuvanje školskog namještaja, školske zgrade, javne rasvjete, putokaza i sl.

NEBRIGA ZA ZAJEDNIČKU IMOVINU

Nebriga za opća dobra, nezainteresiranost za zajedničku imovinu, upropaštavanje imovine, krađa, raznošenje, uništavanje; negativan odnos prema društvenim dobrima, egoizam, parazitizam, prijevare, štetočinstvo.

ŠTEDLJIVOST

Brižan odnos prema svim vrednotama, ekonomičnost u trošenju sredstava, opreznost, čuvanje svojih stvari, pažljivost u odnosu prema troškovima, čuvanje svih materijalnih i duhovnih vrijednosti.

RASIPNIŠTVO

Nebriga za bilo što, neekonomičnost u trošenju sredstava, beskorisno trošenje, razmetljivost, razbacivanje, uništavanje vrijednosti.

UVAŽAVANJE KULTURNIH VRIJEDNOSTI

Pozitivan odnos prema kulturnim – znanstvenim i umjetničkim vrednotama, visoko vrednovanje produkata znanstvenog i umjetničkog rada kao kulturnih vrijednosti, poštovanje kulturnih radnika, umjetnika i znanstvenika, pozitivan odnos prema kulturnim institucijama; težnja za kulturnim uzdizanjem, učenjem, stručnim usavršavanjem, ovladavanjem i usvajanjem kulturnih dobara, ljubav prema knjizi.

OMALOVAŽVANJE KULTURNIH VRIJEDNOSTI

Negativan odnos prema kulturnim – znanstvenim i umjetničkim vrednotama, podcjenjivanje produkata znanstvenog i umjetničkog rada, prezir prema kulturnim i znanstvenim djelatnicima, negativan odnos prema kulturnim institucijama i svakom kulturnom napretku i usavršavanju.

IX. Važnija obilježja osobe i karaktera

ČESTITOST

Osobno poštenje, uljudan odnos prema ljudima, želja da im se pomogne, ispunjavanje obećanja, održavanje zadane riječi, otvoren, iskren, pravedan, objektivan, dosljedan i pravilan odnos prema ljudskim dužnostima, nepristranost i čestitost u obnašanju društvenih funkcija.

POKVARENOST

Nepoštenje, ružan odnos prema ljudima, sklonost prijevarama, lažima, neodržavanje zadane riječi, nepoštovanje ljudskih dužnosti,

pristranost, nepravednost, subjektivnost, sebičnost, ignoriranje moralnih načela i stavova, podlost.

PRINCIPIJELNOST

Točnost, savjesnost, serioznost, zastupanje ispravnih stavova, moralnih načela, postupanje u skladu s tim stavovima i načelima; osoba koja poznaje moralne stavove i dosljedno ih se pridržava.

NEPRINCIPIJELNOST

Nesavjesnost, moralna slabost, kolebljivost, nepridržavanje moralnih normi i načela, nepoštovanje zadane riječi, dužnosti i obveza.

PRAVEDNOST

Istinoljubivost, nepristrano vrednovanje ljudskih postupaka, pravedno suđenje o sebi i drugima i postupanje u skladu s tim, primjenjivanje istih kriterija na sebe i druge ljude; pravedan stav u nagradama i kaznama, suđenje i zauzimanje stavova na temelju objektivno danih moralnih kriterija, priznavanje jednakosti i ravnopravnosti među ljudima i narodima; pravednost zahtijeva razvijenu sposobnost kritičnosti i samokritičnosti, snagu volje i karaktera.

NEPRAVEDNOST

Pristranost, nekritičnost, nedostatak samokritičnosti, neosnovanost stavova, nesposobnost suđenja o ljudima na temelju njihovih djela, subjektivizam, nanošenje nepravde, nepriznavanje prava drugih ljudi, svojevotlja, nasilje, ugnjetavanje, nejednakost, neravnopravnost, bezakonje prema ljudima.

SMJELOST

Neustrašivost, odvažnost, muževnost, junaštvo, borbenost, srčanost, požrtvovnost, očeličenost, otpornost, prekaljenost, sposobnost djelovanja i u najtežim okolnostima, čvrstoća i otpornost prema tjelesnim i psihičkim teškoćama i nedaćama, voljna snaga, energičnost.

PLAŠLJIVOST

Slabost, kukavičluk, bojažljivost, zastrašenost, kolebljivost, duhovna klonulost, paničarstvo, tjeskoba, svojevotlnost, naglost, surovost, okrutnost, tiranija, sažaljivost, pretjerana osjetljivost, sentimentalnost, neotpornost, razmaženost, česta potištenost, frustriranost, jadikovanje, plahost, beznadnost.

ODLUČNOST

Sposobnost samostalnog odlučivanja i djelovanja, energičnost, inicijativnost, poduzetnost, voljna snaga, nepokolebljivost, karakterna čvrstina.

KOLEBLJIVOST

Neodlučnost, sporost, nespretnost, tromost, nedjelotvornost, nedostatak energičnosti.

UPORNOST

Ustrajnost, postojanost, stalnost u ostvarivanju ciljeva, načelnost, nepopustljivost, neodstupanje od dobrih namjera, izdržljivost, nepokolebljivost; uporan učenik ne odstupa dok ne ostvari željene rezultate.

POPUSTLJIVOST

Odstupanje pred zaprekama, slabost, nestalnost, prevrtljivost, nepostojanost, neotpornost, kolebljivost, povodljivost, nestabilnost, poltronstvo, konformizam, karijerizam; nerazboritost, tvrdoglavost, neposlušnost, zadrtnost, svojevolsnost, kapricioznost, zagrižljivost.

DOSLJEDNOST

Brižljivost, temeljitost, konzekventnost, sustavnost, organiziranost, ustrajnost, stalnost u poštovanju ljudskih dužnosti, neodstupanje od ispravnih stavova; dosljedan čovjek ostaje vjeran svojim stavovima i idealima.

NEDOSLJEDNOST

Površnost, polovičnost, nemarnost, lakomislenost, kapricioznost, neorganiziranost, nesustavnost, prevrtljivost, nestalnost, odstupanja od prijašnjih stavova i kada za to nema opravdanja.

SLOBODOLJUBIVOST

Čuvanje i poštovanje slobode, protivljenje nasilju, pokoravanju i ugnjetavanju čovjekove slobode, slobode pojedinih naroda, rasa; protivljenje nametanju gledišta, nasilju nad saviješću i uvjerenjima, optimizam, vjera u progres čovječanstva.

ROPSKA PODČINJENOST

Omalovažavanje osobne slobode, nepoštovanje slobode drugih, nebriga za čovjekovu slobodu, ponižavanje čovjeka, ugnjetavanje, nasilje, tiranija, eksploatacija, diktatura, ropstvo, ograničavanje slobode.

KARAKTERNOST

Biti čovjek, poštovanje ljudskog dostojanstva, povjerenje u sebe, osjećaj časti i ponosa, respektiranje drugih osoba, uvažavanje moralnih normi, ljudskih prava i dužnosti; imati ponos, čuvati svoju čast, dobar ugled, ne dopustiti ponižavanje; poštovanje čovjeka, ne dopustiti da ga vrijeđaju i ponizuju; biti pravedan, pošten, snažan i moralno čvrst, zreo, savjestan, imati svoje stajalište, fizionomiju, dostojanstvo.

BEZKARAKTERNOST

Biti bez fizionomije, gordosti i ponosa, bez časti i ugleda, nepoštovanje ljudskog dostojanstva, ponižavanje drugih ljudi i njihova dostojanstva, ignoriranje njihovih prava i obveza; biti bez dostojanstva, osobnosti, odgovornosti, sredstvo u tuđim rukama; nesamostalnost, poniženost, nepoštovanje čovjeka, nečovječnost.

SMISAO ZA ETIČKE VREDNOTE

Moralna osjetljivost, poznavanje sustava moralnih vrijednosti, njihovo uvažavanje i vrednovanje osobnih i tuđih postupaka u skladu s tim vrijednostima, djelovanje u skladu s etičkih kriterijima.

NEPOSTOJANJE SMISLA ZA ETIČKE VRIJEDNOSTI

Moralna neosjetljivost, nepoznavanje sustava moralnih vrijednosti, njihovo ignoriranje i preziranje, nepoštivanje etičkih kriterija i zahtjeva i oslanjanje na svoju nagonisku narav; prihvaćanje bioloških a ne društvenih i moralnih gledišta i stavova.

Izložili smo devet skupina i više desetaka moralnih osobina ili kvaliteta osobnosti u nadi da će na taj način nastavnici i odgajatelji, roditelji i drugi građani, lakše i jednostavnije uočiti pozitivne moralne kvalitete koje smo dužni razvijati, formirati, njegovati i usavršavati tijekom procesa moralnog formiranja i cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada. Usporedo smo upozorili i na negativna moralna svojstva koja smo dužni uočavati, potiskivati, sprečavati i zamjenjivati odgovarajućim pozitivnim osobinama. Pri izradbi pregleda moralnih osobina osobnosti uočeno je da neke od njih tendiraju prema više skupina što je i razumljivo. Moralne kvalitete najuže su međusobno povezane, međusobno se prožimlju, nadopunjuju i uvjetuju. Stoga je bilo prilično teško izvršiti njihovu diobu, klasificirati ih i svrstati u određeni pregled ili sustav. Autor je svjestan toga da bi ovaj pregled mogao biti i drukčiji, ovisno o namjeni i kriteriju klasifikacije. Namjera je, međutim, bila samo ta da se njime upozori na najvažnije pozitivne moralne kvalitete i neka negativna svojstva. Pisac se nada da će, unatoč slabostima izloženi pregled pomoći da se lakše uoči *moralni profil osobnosti*.

LITERATURA

- R. BARROW, *Moral Philosophy for Education*, George Allen - Unwin Ltd., London 1975.
 Ž. BEZIĆ, *Biti čovjek! Ali kako? (Ódgojne smjernice)*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1990.
 A. FULGOSI, *Psihologija ličnosti*, Školska knjiga, Zagreb 1981.
 I. KANT, *Kritika praktičnog uma*, Naprijed, Zagreb 1974.
 I. KOZELJ, *Savjest*, FTI DI, Zagreb 1988.

- H. MUSZYNSKI, *Rozwoy morlany*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1983.
- O. PAVLIK, *Mravna vychova I*, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1963.
- V. POZAIĆ, *Život dostojan života*, FTI DI, Zagreb 1985.
- M. ROKEACH, *The Nature of Human Values*, Free Press, New York 1973.
- A. TRSTENJAK, *Dobro je biti čovjek*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1990.
- V. VUJČIĆ, *Proutrječnosti u moralnom odgoju*, Školska knjiga, Zagreb 1981.
- V. VUJČIĆ, *Sistem vrijednosti i odgoja*, Školske novine, Zagreb 1987.
- A. VUKASOVIĆ, *Moralne kvalitete naših učenika*, Radovi Zavoda za pedagogiju filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 11, Izdavački zavod JAZU, Zagreb 1977.
- A. VUKASOVIĆ, *Moralni odgoj*, drugo izdanje, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1977.
- A. VUKASOVIĆ, *Odgoj za humane odnose i odgovorno roditeljstvo*, Fond za populacijske aktivnosti UN, Zagreb 1984.
- P. VUK-PAVLOVIĆ, *Ličnost i odgoj*, Tipografija d.d., Zagreb 1932.

A REVIEW OF THE MORAL CHARACTERISTICS OF PERSONALITY

Ante Vukasović

Summary

The modern moral crisis, the utilitarian and hedonistic approaches to life, neglect and discredit of ethical values – all this points out the necessity of acquiring deeper knowledge of human properties, characteristics or qualities. According to this necessity, in this article the author presents a review of the moral properties of the personality. Since besides positive moral properties in life there are also corresponding negative characteristics, this review includes both positive qualities and their negative counter-parts.

In order to be clear all these characteristics, according to their similarity, are classified into nine groups: self-government, relationship to others, sexual, marital and family relationships, sense for community, relationship to the homeland, towards other nations, to work, to material and cultural values.